

SINDIKAT VISOKOG OBRAZOVANJA SRBIJE: ŠTA OČEKIVATI OD BUDŽETA ZA 2011. GODINU?

Pred donošenje Zakona o budžetu za 2011. godinu vredi pogledati sa koliko je procenata u ukupnom budžetu učestvovalo državno visokoškolsko obrazovanje Srbije u periodu od 2005. do 2010. godine. To pomaže da se sagleda sadašnja situacija i na osnovu toga predvide, i eventualno promene, budući trendovi u finansiranju visokog obrazovanja iz budžeta. U tom cilju sačinjena je Tabela 1. (Napomena: Podaci za 2010. dati su prema zakonu o rebalansu budžeta za 2010.)

Tabela 1: Učešće visokoškolskog obrazovanja (VO) u budžetu Srbije						
Godina	Ukupni budžetski rashodi u milionima dinara	Prihodi VO iz budžeta u milionima dinara	Prihodi VO iz sopstvenih izvora u milionima dinara	Ukupni prihodi VO u milionima dinara (3+4)	Učešće prihoda iz sopstvenih izvora u ukupnim prihodima VO (4/5)	Učešće VO u budžetu (3/2)
1	2	3	4	5	6	7
2005.	429.764,926	9.239,373	5.210,888	14.450,261	36,06%	2,15%
2006.	548.405,821	11.629,079	5.819,424	17.448,503	33,35%	2,12%
2007.	646.466,666	15.213,549	4.576,927	19.790,476	23,13%	2,35%
2008.	742.293,141	20.727,753	7.967,538	28.695,291	27,77%	2,79%
2009.	867.778,775	20.695,913	6.712,326	27.408,239	24,49%	2,38%
2010.	1.029.406,322	21.775,222	8.997,524	30.772,746	29,24%	2,12%

Analizom ove tabele uočavamo:

1. Prema koloni 7, najveće učešće visokog obrazovanja (dalje: VO) u budžetu bilo je 2008. godine i iznosilo je 2,79%. To je godina u kojoj je započeo mandat sadašnjeg ministra prosvete, dakle, na taj budžet za VO sadašnji ministar nije imao uticaja.
2. Do znatnog pada učešća VO u budžetu dolazi već 2009. godine; smanjuje se za 14,7 %, odnosno pada na iznos od 2,38 %.
3. U 2010. godini učešće VO u budžetu dostiže najniži iznos u poslednjih šest godina, i iznosi jedva 2,12 %, tj. za samo dve poslednje godine opalo je za više od 24 %.
4. Prema koloni 6, prosečno učešće sopstvenih prihoda u odnosu na ukupan prihod VO ustanova iznosi 29,01 %, što, shodno uredbi o finansiranju, znači da država u proseku treba da finansira oko 70 % materijalnih troškova nastave, a ostalo same ustanove, u skladu sa sopstvenim prihodima. Međutim, država već godinama ne ispunjava svoje obaveze po pitanju finansiranja materijalnih troškova za održavanje nastave, već su fakulteti prinuđeni da te troškove u celosti sami plaćaju iz sopstvenih prihoda – pri čemu mnogi fakulteti to nisu u stanju, jer gotovo uopšte i nemaju sopstvenih prihoda, tako da gomilaju dugove za struju, grejanje itd. Pokušaj Vlade Srbije, u toku 2009, da se 40 % sopstvenih prihoda vrati u budžet kako bi se pomoglo ustanovama bez sopstvenih prihoda (ponekad i zbog „nesnalaženja u tržišnim uslovima“, kako tvrde oni koji upisuju više studenata na samofinansiranje nego na budžet) nije uspeo. Naime, niko nije pristao da iz sopstvenih prihoda svoje ustanove finansira dugove onih ustanova koje nemaju dovoljno sopstvenih prihoda da plate svoje materijalne troškove (a pri tome država svoj deo obaveza praktično uopšte ne ispunjava). Npr. dekani fakulteta iz tzv. tehničko-tehnološkog naučno-obrazovnog polja, koji inače ne stižu ogromna sredstva na osnovu upisa enormnog broja samofinansirajućih studenata, smatrali su (pokazalo se opravdano) da će, ukoliko 40 % sopstvenih prihoda daju državi, moći i sami da zatvore fakultete.

U VO strepimo da bi Vlada mogla da ponovi svoj prethodni pokušaj „deljenja pravde“, opet bez prethodnih neophodnih uvida u to koliki je stvarni udeo studentskih uplata u sopstvenom prihodu ustanove. I to ne samo udeo od samofinansirajućih studenata, već i od studenata na budžetu. Cenovnike za sada propisuje svaka VO ustanova za sebe, tako da ima i

tragikomičnih situacija u vezi sa tim šta sve studenti moraju da plate (npr. minut razgovora studenta sa dekanom ima svoju tarifu). Dužnost Ministarstva prosvete jeste da omogući donošenje realnog Pravilnika o studentskim uplatama, kada je državno VO u pitanju.

5. U koloni 3 prikazana su sredstva koja se iz budžeta usmeravaju ka visokom obrazovanju. Očigledno je da je u 2009. i 2010. godini zadržan praktično isti nivo kao u 2008. godini. Znamo da se ni plate nisu menjale, jer su plate u svim javnim službama zamrznute. U visokom obrazovanju neto iznos plate iz budžeta, bez tzv. minulog rada, „zamrznuo se“ u rasponu od 13.313 dinara (fizički radnik) do 67.097 dinara (redovni profesor). Toliko od države za *delatnost od posebnog značaja za Republiku Srbiju*, kako se tvrdi u članu 2 Zakona o visokom obrazovanju.

Šta li će biti u 2011. godini možemo se zapitati iz mnogo do sada navedenih razloga. Hoće li se procentualno učešće VO u budžetu i dalje smanjivati, tretirati kao ulaganje u potrošnju a ne kao ulaganje u razvoj? Zemlje Evropske unije, kad je finansiranje državnog VO u pitanju, pored budžetska ulaganja u VO sa bruto domaćim proizvodom (BDP) konkretne zemlje, kako bi došle do značajnog podatka o tome da li je budžetsko ulaganje u VO dovoljno za razvoj zemlje. Podaci se mogu naći na internetu (Eurostat), i iznose, prema najskorijim podacima (od 14. 9. 2010), u proseku oko 1,13 % BDP. Kada je u pitanju Srbija, budžetska ulaganja u VO (21.775,222 miliona dinara; prema zakonu o rebalansu budžeta za 2010, glava 60.4) u 2010. godini iznose 0,69 % BDP (BDP procenjen na 3.155.333,500 miliona dinara; procena urađena na osnovu podataka Republičkog zavoda za statistiku o BDP za 2009 – 2.815.000 miliona din., uvećano za stopu inflacije u 2010 – do 10 % prema ministru trgovine, odnosno za stopu rasta BDP – 1,9 % prema ministru ekonomije).

Dakle, Srbija – 0,69% BDP, EU – 1,13% BDP. Drugim rečima, procenat BDP koji se ulaže u VO u državama EU je 63,77 % veći od procenta BDP koji se u VO, *delatnost od posebnog značaja za Republiku Srbiju*, ulaže u Srbiji. U Srbiji, koja deklarativno „na sva zvana“ teži članstvu u EU. Sramotno.

Procentualno učešće budžetskih prihoda visokog obrazovanja u BDP potrebno je uskladiti sa evropskim prosekom. Sindikat visokog obrazovanja Srbije zalaže se za sistemsko finansiranje državnih visokoškolskih ustanova iz budžeta, kroz Zakon o finansiranju VO, koji treba da reguliše sledeće:

1. Da se sredstava koja se u budžetu izdvajaju za finansiranje državnih visokoškolskih ustanova vežu za procentualno učešće u BDP
2. Način raspodele sredstava (u budžetu predviđenih za visoko obrazovanje) visokoškolskim ustanovama, pri kojem se pažljivo i na osnovu postojećeg iskustva uvažavaju specifičnosti ustanova
3. Namensku raspodelu budžetskih sredstava unutar visokoškolskih ustanova
4. Da osnovica za isplatu plata bude vezana za prosečnu platu u Srbiji
5. Dobro i na osnovu iskustva izbalansirane vrednosti koeficijenata kojima se množi osnovica kako bi se odredila plata zaposlenog.

(U određivanju vrednosti veličina pod 4. i 5. može se koristiti postupak primenjen u *Zakonu o platama državnih službenika i nameštenika* iz 2006. godine.)

Sindikat visokog obrazovanja Srbije (SVOS) pokrenuo je akciju za donošenje Zakona o finansiranju visokog obrazovanja iz javnih prihoda Republike - sa ciljem da finansiranje bude adekvatno značaju, racionalno i strogo namenski. Ne smatramo da rad sindikata treba da se svede na neprekidno pregovaranje sa predstavnicima Vlade o važnim pitanjima koja mogu i moraju da se sistemski uredi. Umesto četiri zakona i dve uredbe (koje se bez potrebe neprekidno i netransparentno menjaju da bi se, navodno, i sindikati nešto pitali), potreban je jedan sveobuhvatan i dobro osmišljen zakon o finansiranju.

U Novom Sadu, decembra 2010.

Gordana Bojković, predsednik SVOS-a